

Επιμορφωτικό εργαστήριο (workshop) για το Σχέδιο Εργασίας «Έντυπο για τις Καλές Τέχνες»

Γιάννης Κατσαρός*

Ελένη Μπούντα*

Γιώργης Σιγάλας*

Περίληψη

* Ο Γιάννης Κατσαρός είναι Δάσκαλος και υποψήφιος διδάκτωρ.
* Η Ελένη Μπούντα είναι Δασκάλα και υποψήφια διδάκτωρ.
* Ο Δρ. Γιώργης Σιγάλας είναι σύμβουλος Καλλιτεχνικών Μαθημάτων

Εισαγωγή

Η Ευέλικτη ζώνη για το Δημοτικό καθώς και η Ζώνη Καινοτόμων Δραστηριοτήτων για το Γυμνάσιο ως εφαρμογή πιλοτικών, διεπιστημονικών και διαθεματικών προσεγγίσεων με τη μορφή σχεδίων εργασίας (project) αποτελεί ιδιαίτερα πρόσφορο χώρο για τα Εικαστικά αλλά και γενικότερα για τα μαθήματα της Αισθητικής Αγωγής. Ο σκοπός αυτής της ζώνης είναι να υλοποιηθούν εκπαιδευτικές καινοτομίες από άποψη μεθοδολογίας, διαχείρισης χρόνου, θεματολογίας, σχέσης μαθητών και εκπαιδευτικών κ.α και η τέχνη από τη φύση της ενδείκνυται γι' αυτό το σκοπό. Στα μαθήματα της Αισθητικής Αγωγής βασικές συνιστώσες αποτελούν η δημιουργία, η αισθητική, η έρευνα, ο πειραματισμός, ο σχεδιασμός κλπ. Μακροέννοιες όπως «μορφή», «δομή», «ανάλυση», «επικοινωνία», «σύστημα» κ.ά. διαπλέκονται με την τέχνη όπως και με άλλα γνωστικά αντικείμενα και μπορούν να γίνουν θέματα για το σχεδιασμό και την υλοποίηση κοινών σχεδίων εργασίας με τη συνεργασία δύο ή περισσότερων εκπαιδευτικών ίδιων ή διαφορετικών ειδικοτήτων, μαθητών του ίδιου τμήματος ή διαφορετικών τμημάτων ή ακόμα και διαφορετικών τάξεων.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια προσπάθεια υλοποίησης του σχεδίου εργασίας «Έντυπο για τις καλές τέχνες» από ομάδες εκπαιδευτικών με τη μορφή εργαστηρίου (workshop) στο πλαίσιο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών του Γυμνασίου για την πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος της Ζώνης Καινοτόμων Δραστηριοτήτων¹.

Η επιμορφωτική συνάντηση διήρκησε ένα δίωρο και συμμετείχαν τριάντα εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων από πέντε διαφορετικά γυμνάσια, χωρισμένοι σε ομάδες. Η ανάπτυξη της διαδικασίας παρουσιάζεται παρακάτω.

Α. Θεωρητικές προσεγγίσεις

Α.1. Ανάλυση έργου τέχνης

Η ανάλυση έργου είχε κατ' αρχάς σκοπό να διαμορφώσει ένα «διαφορετικό κλίμα» για τη διαδικασία της επιμόρφωσης, να εισαγάγει τους επιμορφούμενους στη γοητεία της τέχνης και στην αισθητική εμπειρία που αυτή προκαλεί. Κατά δεύτερο, να τους υπενθυμίσει τη μεθοδολογία της προσέγγισης και της συνομιλίας με το έργο τέχνης. Έπρεπε να γίνει κατανοητό, με έμμεσο τρόπο, ότι η δημιουργία ενός εντύπου για τις Καλές Τέχνες προϋποθέτει όχι μόνο γνώση αλλά κυρίως ευαισθησία απέναντι στην τέχνη.

Επιλέχτηκαν δύο αφίσες με έργα τέχνης : α) «Τα νούφαρα», του Μονέ και β) «Τα νούφαρα», του Κρίστο. Επιλέχτηκαν τα δύο αυτά έργα που έχουν παρόμοιο θέμα,

¹ Επιμορφωτικά Σεμινάρια Ευέλικτης Ζώνης, Αθήνα, 21-02-2002, Θεσ/νική 27-03-2002, Πάτρα, 4-03-2002

αλλά είναι τελείως διαφορετικά ως σύλληψη και υλοποίηση. Το έργο του Μονέ (1906)² είναι μια ελαιογραφία, παραστατική, ιμπρεσιονιστικού στυλ, μοντέρνα και ρηξικέλευθη για τις κρατούσες αντιλήψεις περί τέχνης της εποχής. «Τα νούφαρα» του Κρίστο (1983)³ δημιουργήθηκαν σχεδόν έναν αιώνα αργότερα και παραπέμπουν στη Land art, στην εγκατάσταση, στην παρέμβαση στον περιβάλλοντα χώρο. Το έργο αυτό ήταν ένα γεγονός εφήμερο, που διατηρείται πλέον ως φωτογραφικό ντοκουμέντο.

Η σύγκριση, αντί της μεμονωμένης μελέτης, διευκολύνει την κατανόηση των χαρακτηριστικών του κάθε έργου.

A.2. Σχέδια εργασίας⁴

Η θεωρητική εισαγωγή – προσέγγιση στη φιλοσοφία και τη μεθοδολογία της ανάπτυξης των σχεδίων εργασίας έγινε με τη συμμετοχή των επιμορφούμενων. Για το σκοπό αυτό μοιράστηκαν στους εκπαιδευτικούς έντυπα με ημιοδομημένα κείμενα, τα οποία παράλληλα προβάλλονταν ως διαφάνειες. Η διάρθρωση της παρουσίασης ήταν η ακόλουθη.

A.2.1 Γενικά για τα σχέδια εργασίας⁵

Στόχος των σχεδίων εργασίας είναι η ολοκλήρωση κάποιου έργου, που οδηγεί στη λύση ενός προβλήματος από το φυσικό ή κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών, με συνεργασία σε ομάδες και με βιωματικές δραστηριότητες, που τις περισσότερες φορές οδηγούν σε κάποια κατασκευή / ομαδικό έργο. Για να πετύχει ο στόχος μας επιλύουμε πρακτικά θέματα που αφορούν το χώρο, το χρόνο, την ύλη και τις πηγές, τη μεθοδολογία.

1. Χώρος:

- Οργανώνουμε το χώρο για εργασία των μαθητών σε ομάδες.
- Προβλέπουμε χώρους για αποθήκευση υλικού. Χρειαζόμαστε βιβλιοθήκη ή ράφια για να τοποθετήσουμε βιβλία, έντυπα κλπ. με περιεχόμενο για ερευνητική εργασία. Η πρόσβαση των μαθητών στις πηγές πρέπει να είναι εύκολη. Χρειαζόμαστε χώρο για να αποθηκεύσουμε υλικά αναλώσιμα (κουτιά, ψαλίδια, μαρκαδόρους, μολύβια κλπ.), τους προσωπικούς φακέλους των μαθητών και τα παραγόμενα προϊόντα των μαθητών (π.χ. έντυπο τέχνης, πήλινες κατασκευές κλπ.)

² Σιγάλας, Γ. (1998). *Καρτέλες Οδηγιών. Εικαστικά Α' Ενιαίου Λυκείου*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτού-

το

³ Σιγάλας, Γ. (1998). *Καρτέλες Οδηγιών. Εικαστικά Α' Ενιαίου Λυκείου*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτού-

το

⁴ Κατσαρός, Γ., Μπούντα Ε. (2002 Φεβρουάριος, Μάρτιος) *Εφαρμογές από τον Οδηγό για το Δάσκαλο*. Εισήγηση στα Επιμορφωτικά Σεμινάρια για την Ευέλικτη Ζώνη, Αθήνα, Πάτρα, Θεσ/νικη

⁵ Κουλουμπάριτση, Α., (2002, Φεβρουάριος), *Ο Μαγικός Κόσμος του Ερευνητή*. Εισήγηση στο Επιμορφωτικό Σεμινάριο για την Ευέλικτη Ζώνη, Αθήνα

- Χρειαζόμαστε πίνακες όπου οι μαθητές θα αναρτούν τις ανακοινώσεις, τις εργασίες τους και θα τους χρησιμοποιούν στις περιοδικές εκθέσεις που θα πραγματοποιούν

2. Χρόνος : Με την καθιέρωση της Ευέλικτης Ζώνης έχουμε μια νέα μορφή διαχείρισης του χρόνου ανεξάρτητη από τον εντατικό ρυθμό εργασίας για τα γνωστικά αντικείμενα του Ωρολογίου Προγράμματος.

- Χρόνος ευέλικτης ζώνης. Αυτός τίθεται στην υπηρεσία των εκπαιδευτικών και των μαθητών, οι οποίοι συνεξετάζουν, συνερευνούν και ανακαλύπτουν θέματα, δραστηριότητες που κεντρίζουν το ενδιαφέρον τους. Ένα σχέδιο εργασίας μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα σε ένα δίωρο αλλά μπορεί να αναπτυχθεί και σε πέντε ή και δέκα δίωρα. Στην προκειμένη περίπτωση δεν ασχολούμαστε με ένα ακόμη μάθημα που πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα σε 40' ή 50'.

3. Ύλη - Πηγές : Δεν υπάρχει δεδομένη ύλη στην ευέλικτη ζώνη ούτε συγκεκριμένο διδακτικό υλικό. Βοηθητικά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τα βιβλία για την ευέλικτη ζώνη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αλλά σημασία έχει ή πρωτοβουλία του εκπαιδευτικού και των μαθητών για την παραγωγή δικού τους υλικού με τη χρήση και αξιοποίηση των πληροφοριών από τις πηγές πληροφόρησης (π.χ. Προγράμματα Σπουδών, έντυπο υλικό, βιβλία ποικίλου περιεχομένου, διαδικτυο, CD – ROM, βιντεοταινίες, MME, διάφοροι ειδικοί ή φορείς, μουσεία, κλπ.).

4. Μεθοδολογία: Εφαρμόζουμε τη μεθοδολογία των σχεδίων εργασίας (project).

Η μεθοδολογία είναι η βιωματική και μαθητοκεντρική διδακτική προσέγγιση, η οποία χαρακτηρίζεται από τη διαθεματικότητα του περιεχομένου της, και αναπτύσσεται με σχέδια εργασίας (projects). Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργητική ανταπόκριση των μαθητών, οι οποίοι καλούνται να σκεφτούν κριτικά, να προβάλουν τα ενδιαφέροντά τους, να εκφράσουν τις ιδέες και απόψεις τους, να τις συζητήσουν, να συνδιαμορφώσουν το θέμα, το γενικό σχέδιο δράσης, το ρόλο του καθενός και γενικά την όλη πορεία της δραστηριότητας.

Έτσι, το κλίμα συμμετοχής και δημιουργίας, η διευκολυντική στάση του εκπαιδευτικού, η κατάκτηση και η εφαρμογή γνώσεων και ικανοτήτων, η παραγωγή προσωπικών και ομαδικών δημιουργιών των μαθητών και η αντανάκλαση, τέλος, του προσωπικού ή ομαδικού ύφους στο τελικό αποτέλεσμα αποτελούν τα βασικά κριτήρια επιτυχίας των σχεδίων εργασίας. Αυτός ο τρόπος δράσης προσφέρει ένα ευέλικτο πλαίσιο, που επιτρέπει τη δυνατότητα εμπλουτισμού, αναδιαμόρφωσης ή και αναθεώρησης του αρχικού σχεδιασμού.

Για να πετύχει ή ανάπτυξη του σχεδίου εργασίας χρειάζεται προσεκτικός σχεδιασμός και προγραμματισμός αρχικά από τον εκπαιδευτικό και στη συνέχεια από τις ομάδες των μαθητών.

A.2.2 Σχεδιασμός του εκπαιδευτικού

Ο σχεδιασμός και η προσεκτική προετοιμασία από τον εκπαιδευτικό είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστούν ορισμένες προϋποθέσεις για την επιτυχία του προγράμματος. Οποσδήποτε ο προγραμματισμός αυτός δεν αποσκοπεί στον προκαθορισμό του θέματος, των δράσεων και των διαδικασιών που θα ακολουθήσουν οι μαθητές. Εφόσον όμως οι μαθητές έχουν επιλέξει ένα θέμα ή έχει διαφανεί από τις συζητήσεις στην τάξη ποια θα είναι η θεματική περιοχή στην οποία θα κινηθούν, ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να κάνει ένα σχεδιασμό προκειμένου να:

- προσδιορίσει τα γνωστικά αντικείμενα στα οποία θα μπορούσε να εξακτινωθεί το πρόγραμμα διερευνώντας και καθορίζοντας τον ορίζοντα διαθεματικής του προσέγγισης
- καθορίσει τους στόχους (γνωστικούς, ψυχοκινητικούς, συναισθηματικούς κ.ά) τους οποίους θα μπορούσε να εξυπηρετήσει το πρόγραμμα, δημιουργώντας ένα «πρόγραμμα σπουδών» του σχεδίου εργασίας. Οι στόχοι θα μπορούσαν να αντληθούν από τα προγράμματα σπουδών των γνωστικών αντικειμένων που εμπλέκονται και κάτι τέτοιο θα εξασφάλιζε ότι η ανάπτυξη του σχεδίου εργασίας συμβάλλει στην κάλυψη της ύλης και στην καλύτερη εμπέδωσή της
- εξασφαλίσει σε βαθμό που να μην ακυρώνει την πρωτοβουλία και τους σχεδιασμούς των μαθητών την απαραίτητη υποδομή, τα υλικά και τις πηγές για την ανάπτυξη του σχεδίου εργασίας. Όλα αυτά σχετίζονται και με την επίλυση των πρακτικών θεμάτων που αναφέρθηκαν στο Β.2.1 (χώρος, χρόνος, πηγές, μεθοδολογία)

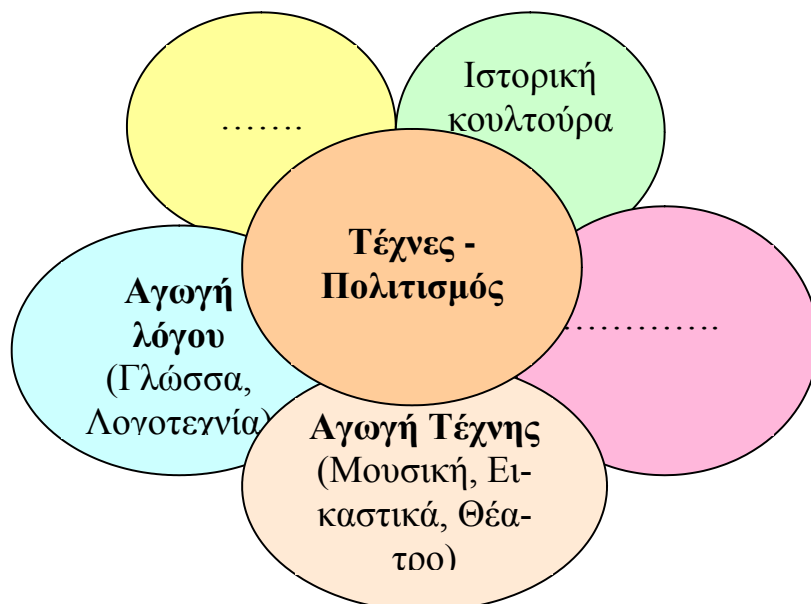
Ενδεικτικός σχεδιασμός του σχεδίου εργασίας που επελέγη για την επιμόρφωση ακολουθεί παρακάτω. Τα κενά, όπου υπάρχουν, συμπληρώθηκαν από τις ομάδες εργασίας των εκπαιδευτικών ανάλογα με την κατεύθυνση που σκόπευαν να αναπτύξουν την εργασία τους.

Τάξη: Β' Γυμνασίου

Διάρκεια: Ανοικτή, ανάλογα με τον όγκο της ύλης που θα επιλεγεί

Θέμα: «Παραγωγή εντύπου για τις καλές τέχνες»

Σχηματική παρουσίαση της διαθεματικότητας⁶ στο σχέδιο εργασίας
«Έντυπο για τις Καλές Τέχνες»

⁶ Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ .../18-10-2001

Συνάφεια Θεματικών Αξόνων –Στόχοι Β΄ Γυμνασίου⁷

Στόχοι	Γνωστικά Αντι-κείμενα	Δραστηριότητες
.....	Εικαστικά	Αναλύουν μορφή και περιεχόμενο έργου τέχνης
Σχολιάζουν απλά το περιεχόμενο, το νόημα ή το μήνυμα ενός χαρακτηριστικού έργου.	Εικαστικά
Χρησιμοποιούν το κατάλληλο λεξιλόγιο και ορολογία σε περιγραφές έργων τέχνης.	Ξένες Γλώσσες	Δημιουργούν ξενόγλωσση σελίδα με θέματα σχετικά με τις καλές τέχνες.
Προσδιορίζουν την ιστορική Περίοδο και τον τύπο δημιουργίας καθώς και στοιχεία τεχνοτροπίας ενός έργου που τους είναι γνωστό (π.χ. Αναγέννηση, Μπαρόκ, Βυζαντινή Τέχνη, Ανεικονική Τέχνη στο Ισλάμ, κλπ.)	Σημειώνουν ιστορικά στοιχεία, κάνουν παρατηρήσεις – σκέψεις, για περιόδους τέχνης, για έργα και για καλλιτέχνες. Εκθέτουν τις εντυπώσεις τους.
Διακρίνουν τη δομή και τη σύνθεση σε ένα χαρακτηριστικό έργο και εντοπίζουν γεωμετρικά σχήματα.	Μαθηματικά	Διακρίνουν πώς χρησιμοποιούνται σχήματα στη φανερή ή εσωτερική κρυμμένη γεωμετρία συγκεκριμένων έργων τέχνης.
.....	Θρησκευτικά	Εντοπίζουν χαρακτηριστικά σύμβολα σε Βυζαντινές εικόνες.
Διευρύνουν την προσωπική τους εμπειρία μέσα από την ανάλυση έργων τέχνης.	Λογοτεχνία	Μελέτη ως προς το είδος, το θέμα, την τεχνική, τον καλλιτέχνη και την εποχή του.
Αντιλαμβάνονται τη σημασία που έχουν οι διάφοροι κώδικες επικοινωνίας.	Γλώσσα	Με κατάλληλα παραδείγματα συνειδητοποιούν ότι υπάρχουν διάφοροι κώδικες επικοινωνίας π.χ. κώδικας διαφήμισης, ζωγραφικής, μιμόγλωσσα (χορός), φωτογραφία κλπ.

⁷ Προγράμματα Σπουδών, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 1373,...../18-10-2001

A.2.3 Στάδια υλοποίησης του σχεδίου εργασίας

1. *Επιλογή θέματος - Διατύπωση ιδεών*

- Οι μαθητές επιλέγουν το θέμα μόνοι ή με την καθοδήγηση του δασκάλου.
- Το θέμα προσφέρεται για διαθεματική προσέγγιση.
- Το θέμα συνδέεται με την ύλη των μαθημάτων της τάξης και τους γενικούς και ειδικούς στόχους των μαθημάτων.
- Το θέμα σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα και την ηλικία των μαθητών.
- Οι μαθητές εκφράζουν ένα ευρύ φάσμα ιδεών σχετικά με το θέμα που έχουν επιλέξει και τις παραμέτρους του θέματος.
- Οι μαθητές επιλέγουν με κατάλληλη διαδικασία (συζήτηση-επιχειρήματα) την καλύτερη ιδέα;
- Οι μαθητές αναπτύσσουν στην ιδέα στην οποία κατέληξαν.

Το θέμα που επιλέξαμε πληροί τις παραπάνω προϋποθέσεις;

.....
.....

2. *Διαμόρφωση γενικού σχεδίου εργασίας.*

- Οι μαθητές πριν αρχίσουν σχεδιάζουν την εργασία τους και καθορίζουν τα στάδια υλοποίησης.
- Καθορίζουν κριτήρια και προδιαγραφές για το "παραγόμενο προϊόν".

Προδιαγραφές "εντύπου για τις καλές τέχνες":

1. *Θεματικό πλαίσιο*.....
2. *Περιεχόμενα*
3.

- Οι μαθητές χρησιμοποιούν το κατάλληλο λεξιλόγιο που να δείχνει ότι αντιλαμβάνονται όλα τα σημεία της διαδικασίας που πρόκειται να ακολουθήσουν.

3. *Αναζήτηση – Συλλογή πληροφοριών.*

- Οι μαθητές έχουν εύκολη πρόσβαση στις διαθέσιμες πηγές.
-
- Αξιολογούν τις πληροφορίες.
- Οι μαθητές κατακτούν επιπλέον πληροφόρηση για το θέμα τους μέσα από έρευνα.
- Αξιοποιούν μια ποικιλία πηγών πληροφόρησης.

4. *Εφαρμογή – Υλοποίηση του προγράμματος*
- Ακολουθούν το σχέδιο εργασίας τους και τα στάδια υλοποίησής της.
 - Κάνουν αλλαγές και αναπροσαρμογές στον αρχικό τους προγραμματισμό.
 - Ελέγχουν την εργασία τους με βάση τα κριτήρια και τις προδιαγραφές που οι ίδιοι έχουν προκαθορίσει.
5. *Φάκελος παρουσίασης εργασίας.*
- Περιλαμβάνει ανάλυση αναγκών, αρχικά σχέδια, κριτήρια, προδιαγραφές, στάδια υλοποίησης.
 - Περιλαμβάνει ανάλυση υλικών και μέσων που χρησιμοποιήθηκαν.
 -
 - Περιλαμβάνει αξιολόγηση της όλης εργασίας.

Σε όλες τις φάσεις της συνθετικής εργασίας ιδιαίτερη σημασία δίνουμε στο ρόλο του εκπαιδευτικού και τη λειτουργία των ομάδων.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

- Βοηθά τους μαθητές στα διάφορα στάδια της εργασίας τους.
- Σχεδιάζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες.
- Δημιουργεί ερεθίσματα για έρευνα πηγών πληροφόρησης και αξιοποίηση των πληροφοριών στην πράξη.
- Διευκολύνει και κατευθύνει τους μαθητές με τρόπο ώστε οι ίδιοι να οδηγούνται στις λύσεις των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.

Οι μαθητές στις ομάδες

- Αναπτύσσουν θετική αλληλεξάρτηση – αλληλεπίδραση καθ' όλη τη διαδικασία της προσέγγισης του θέματος.
- Αναλαμβάνουν ρόλους στην ομάδα.
- Αναπτύσσουν πνεύμα συνεργασίας στην ομάδα.
- Αναπτύσσουν κοινωνικότητα και ικανότητα επικοινωνίας.
- Αναπτύσσουν υπευθυνότητα.
- Επιλύουν τις διαφωνίες / συγκρούσεις χωρίς να διαταράσσεται το συνεργατικό πνεύμα της ομάδας.

Το τελευταίο μέρος του εντύπου (B.2.3 Στάδια υλοποίησης του σχεδίου εργασίας) ουσιαστικά αποτελεί μια σύνοψη της μεθοδολογίας ανάπτυξης σχεδίων εργα-

σίας (project). Τα στάδια υλοποίησης όπως παρουσιάζονται δίνουν την εντύπωση σαφώς οριοθετημένων και ξεκάθαρων βημάτων σε μια απόλυτη ακολουθία. Στην πραγματικότητα όμως δεν υπάρχουν ευδιάκριτα όρια και οι δράσεις που προβλέπονται σε κάθε στάδιο διαχέονται σε προηγούμενα και σε επόμενα στάδια. Αυτό που αποδίδεται μέσα από τη σχηματική παρουσίαση είναι μια προσπάθεια για συστηματοποίηση και σχεδιασμό της εργασίας, που συντελεί στην καλύτερη οργάνωση και τη μεθοδολογική συνέπεια που πρέπει να διέπει τέτοια προγράμματα, τα οποία αλλιώς κινδυνεύουν να εκπέσουν σε τυχαίες δράσεις χωρίς σκοπούς και στόχους, που αντί να αναβαθμίζουν μάλλον αποσυνθέτουν τη σχολική ζωή και μάθηση.

B. Ανάπτυξη του σχεδίου εργασίας «έντυπο για τις καλές τέχνες» στο επιμορφωτικό εργαστήριο (workshop)⁸

Η πλήρης ανάπτυξη του σχεδίου εργασίας θα απαιτούσε την υλοποίηση όλων των ενεργειών και των σταδίων που προαναφέρθηκαν (σχεδιασμός του εκπαιδευτικού, επιλογή του θέματος κλπ). Στα στενά χρονικά πλαίσια του δώρου που είχε διατεθεί για το εργαστήριο επιμόρφωσης κάτι τέτοιο θα ήταν ανέφικτο. Για το λόγο αυτό το θέμα είχε προεπιλεγεί, ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού είχε στο μεγαλύτερο βαθμό προδιαγραφεί και είχε γίνει προσπάθεια για την επίλυση των πρακτικών θεμάτων που αφορούσαν την οργάνωση του χώρου, την εξασφάλιση των απαραίτητων υλικών, εργαλείων και πηγών, την οργάνωση της αξιοποίησης του διαθέσιμου χρόνου, τη μορφή και τις κατηγορίες των θεμάτων που θα αποτελούσαν την ύλη του εντύπου.

B.1. Οδηγίες για τη δημιουργία εντύπου

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις (Ανάλυση έργου τέχνης, Σχέδια εργασίας) ολοκληρώθηκαν, όπως είχε προγραμματιστεί, στα πρώτα 30' λεπτά. Ο υπόλοιπος χρόνος του δώρου αφιερώθηκε στην υλοποίηση του προγράμματος και τη δημιουργία «Έντυπου για τις Καλές Τέχνες» γεγονός που αντανάκλα τη βαρύτητα που δόθηκε στην πρακτική εφαρμογή και την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

Περνώντας στην πρακτική εφαρμογή, και προκειμένου να εξοικονομηθεί ο χρόνος που θα χρειαζόταν για τη δημιουργία προδιαγραφών και το γενικό σχεδιασμό της εργασίας, δόθηκαν στους εκπαιδευτικούς οδηγίες για τη δημιουργία του εντύπου. Το έντυπο αυτό θα είχε ως κεντρικό άξονα τις Καλές Τέχνες και θα απευθύνονταν στην εκπαιδευτική κοινότητα και στην κοινωνία. Εδώ εντοπίζεται και η διάκριση του εντύπου των καθηγητών από το αντίστοιχο των μαθητών, το οποίο θα ήταν ένα σχολικό έντυπο, θα αντανάκλούσε τα ενδιαφέροντα των μαθη-

τών και θα είχε ως αποδέκτες την σχολική κοινότητα και την τοπική κοινωνία. Σχετικά με τα θέματα που θα περιλαμβάνονταν στο έντυπο είχαν προεπιλεγεί οι παρακάτω κατηγορίες θεμάτων:

1. Ανάλυση έργου τέχνης (ποίηση, κινηματογραφικό έργο, τηλεόραση, εικαστικό, κλπ.) με λεζάντα ή άρθρο
2. Ρεπορτάζ από επίσκεψη σε Έκθεση, Μουσείο, Αρχαιολογικό χώρο κλπ.
3. Συνέντευξη (μαγνητοφώνηση, απομαγνητοφώνηση και μεταφορά σε γραπτό λόγο)
4. Διαθεματικότητα (άρθρο με θέμα τη διαθεματικότητα με κέντρο τα Εικαστικά ή άλλο μάθημα)
5. Πολυθεματικό βιβλίο (άρθρο με θέμα από το Πολυθεματικό βιβλίο)
6. Ελεύθερο θέμα για τις καλές τέχνες
7. Φωτογράφιση (με POLAROID)
8. Σκίτσα, σχέδια, ντεκόρ, τίτλοι, λεζάντες, εικόνες
9. Σελιδοποίηση (κασσέ), εξώφυλλο, περιεχόμενα, τίτλος εντύπου

B.2. Χωρισμός ομάδων – Επιλογή θεμάτων

Βασικό μέρος της διαδικασίας αποτέλεσε ο χωρισμός των εκπαιδευτικών σε ομάδες σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία του σχεδίου εργασίας. Για το χωρισμό των ομάδων και τη λειτουργία τους τέθηκαν ερωτήματα από τους εκπαιδευτικούς και έγινε συζήτηση για την εργασία των μαθητών σε ομάδες, τα προβλήματα που προκύπτουν, τα κριτήρια χωρισμού και τους κανόνες λειτουργίας των ομάδων. Οι εκπαιδευτικοί εργάστηκαν σε πενταμελείς ομάδες με κριτήριο τη συμμετοχή διαφορετικών ειδικοτήτων σε κάθε ομάδα. Ξεχωριστή ομάδα αποτέλεσαν οι ξενόγλωσσοι καθηγητές για τη δημιουργία ξενόγλωσσης σελίδας με την ίδια θεματολογία.

Σε κάθε ομάδα ανατέθηκε η ενασχόληση με δύο από τις εννέα κατηγορίες θεμάτων. Οι δραστηριότητες των κατηγοριών επτά και οκτώ έγιναν από όλες τις ομάδες για τις δικές τους σελίδες. Η σελιδοποίηση, το εξώφυλλο, τα περιεχόμενα και ο τίτλος (ένατη κατηγορία) καθώς και η αναπαραγωγή εντύπων για όλους τους συμμετέχοντες καθηγητές ανατέθηκαν σε μία ομάδα η οποία ανέλαβε και το συντονισμό των υπολοίπων ομάδων.

B.3. Εργασία σε ομάδες

Για την εργασία σε ομάδες ήταν κατάλληλα διαμορφωμένος ο χώρος με πάγκους εργασίας πάνω στους οποίους υπήρχαν καρτελάκια με την αριθμητική ένδειξη της ομάδας, υλικά (μαρκαδόροι, χρώματα, κόλες, γόμες, μολύβια, χαρτί σε διάφορα μεγέθη και χρώματα, χαρτόνια κ.τ.ο.), εργαλεία (κοπίδια, ψαλίδια, χάρακες,

κ.τ.ο.), πηγές πληροφοριών (περιοδικά, εφημερίδες, κάρτες από εκθέσεις, αφίσες, ποιητικές συλλογές, προγράμματα από θεατρικές παραστάσεις, φωτογραφίες από αρχαιολογικούς χώρους και πολιτιστικές εκδηλώσεις, κριτικές έργων τέχνης, Προγράμματα Σπουδών της Β΄ Γυμνασίου, το Πολυθεματικό βιβλίο, επιστημονικά άρθρα για τη διαθεματικότητα και τη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων για το Γυμνάσιο) καθώς και απαραίτητα μέσα (φωτογραφική μηχανή, δημοσιογραφικά κασετόφωνα, φωτοτυπικό μηχάνημα, βιντεοκάμερα) για την υλοποίηση των εργασιών. Σ' αυτή τη φάση αναπτύχθηκε προβληματισμός και ανταλλάχθηκαν απόψεις από τους εκπαιδευτικούς για τα θέματα πάνω στα οποία θα εργάζονταν, για τον τρόπο παρουσίασης, και για το ρόλο του κάθε μέλους. Η εργασία ήταν ομαδική, συνεργατική, συμμετοχική. Οι καθηγητές επέλεξαν συγκεκριμένα θέματα, έκαναν έρευνα και αναζήτηση πληροφοριών στις πηγές, έγραψαν κείμενα, φωτογράφησαν, ζωγράρισαν, σχεδίασαν σκίτσα, επέλεξαν εικόνες, μαγνητοφώνησαν και απομαγνητοφώνησαν συνεντεύξεις και έστησαν τη σελίδα – μακέτα τους για το έντυπο. Στην ανάπτυξη όλων αυτών των δραστηριοτήτων αξιοποίησαν τις ευκαιρίες που τους δόθηκαν να εκθέσουν τις απόψεις τους, να βρουν τρόπο να λύσουν δημιουργικά τις διαφωνίες τους, να αναλάβουν πρωτοβουλίες, να χρησιμοποιήσουν τις ιδιαίτερες γνώσεις και ικανότητές τους και τελικά να συνεργαστούν για το καλύτερο αποτέλεσμα της εργασίας τους. Η ενεργός συμμετοχή όλων των μελών της ομάδας στα πλαίσια της επικοινωνιακής προσέγγισης αποτελεί βασική προϋπόθεση για τα σχέδια εργασίας και ταυτόχρονα παρουσιάζει μεγάλη δυσκολία στην εφαρμογή του. Ο περισσότερος διαθέσιμος χρόνος αναλώθηκε στην αναζήτηση τρόπου λειτουργίας της ομάδας γεγονός το οποίο οδήγησε τους καθηγητές στη συνειδητοποίηση των δυσκολιών που εμφανίζονται στη λειτουργία των ομάδων των μαθητών, κυρίως όταν εκείνοι δεν έχουν εργαστεί με αυτό τον τρόπο.

Ο χρόνος που διατέθηκε σε κάθε ομάδα για την ολοκλήρωση των σελίδων της ήταν εξήντα λεπτά (60').

B.4. Παρουσίαση των εργασιών των ομάδων

Κάθε ομάδα παρουσίασε μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής, συμμετοχικότητας, δημιουργικότητας και ενθουσιασμού – δεδομένου ότι τα αποτελέσματα είχαν φανεί ανώτερα των προσδοκιών - τη δική της σελίδα – μακέτα σε όλες τις ομάδες, ανέπτυξε επιγραμματικά το περιεχόμενο της σελίδας, δέχτηκε ερωτήσεις, παρατηρήσεις και διορθώσεις με βάση τις προδιαγραφές και τα κριτήρια που είχαν τεθεί στον σχεδιασμό της εργασίας. Έγινε μια μικρή συζήτηση για την αισθητική, τη σύνθεση και τον τίτλο του εντύπου.

Ενδεικτικά παραθέτουμε κάποιες σελίδες.

B.5. Σύνθεση του εντύπου – Αναπαραγωγή

Η υπεύθυνη για τη σύνθεση ομάδα κατά τη διάρκεια της εργασίας των άλλων ομάδων συνέλεξε τα θέματα από όλες τις ομάδες και δημιούργησε τη σελίδα των περιεχομένων του εντύπου. Σχεδίασε επίσης το εξώφυλλο, το οποίο παρουσίασε στις άλλες ομάδες και ανέλαβε τη σελιδοποίηση. Ο τίτλος του εντύπου επιλέχτηκε με συνεργασία όλων των ομάδων.

Για την αναπαραγωγή του εντύπου χρησιμοποιήθηκε φωτοτυπικό μηχάνημα και οι μακέτες μικρύνθηκαν σε μέγεθος A4. Το εξώφυλλο φωτοτυπήθηκε σε χαρτί άλλου χρώματος σύμφωνα με τις προδιαγραφές που είχαν τεθεί. Το δέσιμο του εντύπου έγινε με συρραπτικό μηχάνημα μεγάλου μεγέθους.

Κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγής οι υπόλοιπες ομάδες προχώρησαν στην αξιολόγηση της διαδικασίας ενώ η αξιολόγηση του εντύπου έγινε μετά την αναπαραγωγή του.

B.6. Αξιολόγηση του εντύπου και της διαδικασίας από τις ομάδες

Η αξιολόγηση στη μέθοδο των σχεδίων εργασίας είναι μια διαδικασία συνεχής, εκτείνεται σε όλα τα στάδια ανάπτυξης και συμβάλλει στον έλεγχο της υλοποίησης των δράσεων σύμφωνα με τον αρχικό προγραμματισμό και στον επανακαθορισμό των στόχων. Αποτελεί οργανικό μέρος της μεθόδου ανάπτυξης του σχεδίου εργασίας. Στο τέλος αξιολογείται από τους συμμετέχοντες η διαδικασία και το παραγόμενο προϊόν.

Η αξιολόγηση του σχεδίου εργασίας «Έντυπο για τις Καλές Τέχνες» βασίστηκε σε κλείδα παρατήρησης που είχαν στη διάθεσή τους οι ομάδες από την αρχή της διαδικασίας. Η κλείδα αφορά όλα τα στάδια ενώ στο συγκεκριμένο εργαστήριο (workshop) οι εκπαιδευτικοί υλοποίησαν τις δράσεις που περιλαμβάνονται στα στάδια της αναζήτησης και συλλογής πληροφοριών και της εφαρμογής – υλοποίησης του προγράμματος. Για τα υπόλοιπα στάδια η αξιολόγηση αφορούσε την προετοιμασία η οποία είχε γίνει από τους επιμορφωτές για να γίνει δυνατή η υλοποίηση του σχεδίου εργασίας στις συγκεκριμένες συνθήκες.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η κλείδα παρατήρησης η οποία χρησιμοποιήθηκε.

Συμπεράσματα

Το σχέδιο εργασίας είναι μια επικοινωνιακή, βιωματική προσέγγιση της γνώσης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, γεγονός που έγινε φανερό στους καθηγητές μέσα από τη δική τους συμμετοχή στη δημιουργία του εντύπου. Πλεονεκτήματα της μεθόδου που εντοπίστηκαν και από τους επιμορφούμενους καθηγητές είναι η ομαδική εργασία, η ενεργητική συμμε-

τοχή, η ανάπτυξη πρωτοβουλιών, η έρευνα και ο πειραματισμός, η αξιοποίηση εμπειριών, η δημιουργική συνεργασία, η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος. Το αποτέλεσμα της εργασίας τους και η εμπειρία της προσωπικής τους εμπλοκής με τη διαδικασία, τους έπεισε ότι η εφαρμογή του προγράμματος των Καινοτόμων Δράσεων στο Γυμνάσιο είναι απόλυτα εφικτή και αναγκαία για τη δημιουργία μιας άλλης αντίληψης για το σχολείο, το οποίο πρέπει να γίνει τόπος χαράς και ζωής και όχι μόνο διδασκαλίας και παθητικής αποδοχής αποσπασματικών γνώσεων.

Η υλοποίηση του προγράμματος έδωσε ευκαιρία για ενσυναίσθηση, αφού οι καθηγητές μπήκαν στη θέση των μαθητών αφού οι βιωματικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχαν ήταν ανάλογες με αυτές που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο του προγράμματος στα γυμνάσια. Έγινε επίσης αφορμή για τη συνειδητοποίηση του ρόλου του εκπαιδευτικού, ο οποίος πρέπει να έχει χαρακτήρα συνεργατικό, διαμεσολαβητικό, καθοδηγητικό, συμβουλευτικό, και υποστηρικτικό.

Συμπεράσματα όμως προέκυψαν και για τον τρόπο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και για την επιλογή της μεθόδου με εργαστήριο. Κατά τη συζήτηση εκφράστηκαν απόψεις που μας επιτρέπουν να υποστηρίξουμε ότι η επιμορφωτική διαδικασία που ακολουθήθηκε, βοήθησε τους καθηγητές να σχηματίσουν σαφή άποψη για τη φιλοσοφία, τους στόχους, το περιεχόμενο και τις διδακτικές προσεγγίσεις του προγράμματος. Θετικά επίσης αποτιμήθηκε το υποστηρικτικό υλικό της επιμόρφωσης και γενικότερα η οργάνωση του εργαστηρίου. Γενικά⁹ αποτιμώντας το επιμορφωτικό εργαστήριο θεωρούμε ότι ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες των επιμορφούμενων, έδωσε ερεθίσματα και κίνητρα καθώς και την πεποίθηση ότι είναι περισσότερο έτοιμοι και σίγουροι για την υλοποίηση του προγράμματος.

⁹ Οι εργασίες στο επιμορφωτικό εργαστήριο βιντεοσκοπήθηκαν προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως επιμορφωτικό υλικό.

Βιβλιογραφία

- Frey, K. μ.τ.φ. Μάλλιου, Κλ. (1986). *Η μέθοδος project*. Θεσ/νικη: Κυριακίδης
- Ματσαγγούρας, Η. (1994). *Στρατηγικές Διδασκαλίας*. Αθήνα: Gutenberg
- Χρυσ αφίνης, Κ. (1994). *Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg
- Ματσαγγούρας, Η. (1995). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία*. Αθήνα
- Bastian & Gudjons. (1998).
- Meyer , (1987).
- Κανάκης, (1987)
- Ηλιάδης, Ν. (2001). Εισαγωγή της Τεχνολογίας στην Ε΄ και Στ΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Στο *Διαθεματικό Εκπαιδευτικό Υλικό για την Ευέλικτη Ζώνη. τ.Α* (σελ. 211-278). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ
- Μπούντα, Ε., Κατσαρός, Γ., Σιγάλας, Γ. (2001). Αισθητική Αγωγή. Στο *Οδηγός για την εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης. Βιβλίο για το Δάσκαλο*. (σελ. 115-120). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ
- Κατσαρός, Γ., Σιγάλας, Γ., Μπούντα, Ε. (2001). Καινοτόμες Δραστηριότητες στην Πρωτοβάθμια Εκπ/ση με θέμα «Πολιτισμός – Τέχνες». *Τα Εκπαιδευτικά*, 61-62, 147-159. Αθήνα
- Σιγάλας, Γ. (1998). *Καρτέλες Οδηγιών. Εικαστικά Α΄ Ενιαίου Λυκείου*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Σιγάλας, Γ. (). Η Ανάλυση του Έργου Τέχνης.

